

Csizmadia Ervin – Rajnai Gergely

Pártdominancia az EU-ban?

Van-e hasonlóság az európai domináns rendszer és az itthoni között?

A pártdominancia fogalmát az egyes országokon belül belüli viszonyok leírására szokás használni. Nemigen jön elő a fogalom az Európai Parlamentre vonatkozóan. A dolgozat nem csak felveti az EP-n belüli pártdominancia lehetőségét, de magyarázatot is ad rá, sőt összehasonlításokat is tesz a magyar helyzettel. Csizmadia Ervin és Rajnai Gergely tanulmánya.

Az alábbi írásban egy eddig kevésbé vizsgált szempontból szeretnénk ránézni az Európai Unióra. Ez pedig az EU *pártpolitikai* irányításnak a kérdése. Számunkra ugyanis meglepő, hogy miközben az egyes nemzetállamok szintjén szinte folyamatosan felmerül azok pártpolitikai irányítása, ez az Európai Parlament esetében a legritkább esetben kerül előtérbe. Vajon milyen az EP pártpolitikai elrendeződése és vezetése? Egyáltalán: beszélhetünk-e pártpolitikai vezetésről, vagy itt a nemzetállamokhoz képest egy merőben más struktúráról van szó, amelyben a “vezetés” szó használata is erős túlzás?

Ennek az írásnak az a központi tézise, hogy az Európai Uniót még akkor sem tudjuk elvonatkoztatni a pártdimenzió vizsgálatától, ha az Európai Parlament formális értelemben nem olyan testület, mint a nemzeti parlamentek. A nemzeti parlamentek esetében egyértelmű – ami az EP esetében nem -, hogy a parlamenti többség és a kormány között szoros az összefüggés, hiszen az esetek nagy részében a parlamenti többségből jön létre a nemzeti kormány. Ilyen szoros logikai kapcsolatot az EP-ben nincs, hiszen az EU-ban nincs „hivatalos” kormány, így nincs szükség azt támogató többségre sem. És mégis: az EP és az Uniót vezető Bizottság között nagyon is szorosnak mondható a kapcsolat.

Olyannyira így van ez, hogy ha közelebbről megvizsgáljuk a képletet, akkor azt látjuk: az Európai Parlamentben – valamiféle nagykoalíciót alkotva – hosszú idő óta *ugyanazok* a pártok vannak uralkodó szerepben, míg más pártok „örök” ellenzéki szerepre

kényszerülnek. A 2024-es legújabb választás kapcsán pedig azt látjuk, hogy az újonnan megalakuló, az “ellenzék” vezető erejének számító Patriótákat minden lehetséges módon távol tartják a formális hatalmi pozícióktól (pl. bizottságok vezetése). Az a sajátos helyzet tehát – hogy a később még bővebben előkerülő magyar esetet is szóba hozzuk –, hogy míg a 2010 óta regnáló magyar kormányt sokan épp azért bírálják, mert az nem akarja ellenfeleit hatalomra engedni, addig az Európai Unió szintjén nagyon hasonló a képlet: van egy állandó „kormánykoalíció”, amely nem engedi ellenzékét nem csak hogy átvenni a hatalmat, de még ennél kisebb jelentőségű pozíciószerezését sem. A helyzet tehát több mint érdekes, és felveti az európai szintű dominancia kérdését. Ez pedig rá kell irányítsa a figyelmünket arra a jelenségre, amit – nemzeti pártrendszereket vizsgálva – *domináns pártrendszernek* nevezhetünk. Adódik hát a kérdés: lehetséges, hogy az Európai Unió parlamentje tartósan domináns rendszert működtet? És, ha igen, mi következik ebből, illetve ez a fajta dominancia a formai hasonlóságokon kívül tekinthető-e *hasonlónak* mondjuk ahhoz a dominanciához, amelyet bizonyos államokban (így például Magyarországon is) tapasztalhatunk?

Az alábbiakban a következő lépésekben haladunk. Először a dominancia fogalmát jellemezzük röviden és felvetjük a kérdést, hogy egy a nemzeti politikára alkalmazott fogalom alkalmazható-e a Európai Parlament pártviszonyaira. A második egységben a domináns rendszer létrejöttét vizsgáljuk meg az 1979 utáni, de még inkább az 1999 utáni

időszakban. A harmadik részben megpróbáljuk megmagyarázni azt a helyzetet, amely permanensen újratermeli a váltógazdaság nélküli EP-t. Végül következtetéseket vonunk le, és egy egész rövid összehasonlítást teszünk a magyar politikai dominanciával.

A dominancia fogalma és alkalmazhatósága az európai színtérré

A dominancia fogalma a politikatudomány régi kategóriája. Döntően a nemzetállamok időszakában alkalmazták, s főképpen olyan országokra, ahol hosszú időn keresztül ugyanaz a párt uralkodott. Domináns rendszerről általában akkor beszélünk, ha egyetlen párt minimálisan három ciklust kormányoz végig anélkül, hogy az ellenzéki pártok ebben meg tudnák akadályozni. A Méltányosság Politikaelemző Központ 2021-ben részletesen [megvizsgálta](#) a témát és feltárta, milyen jellemzői vannak a domináns pártrendszereknek Európán kívül, Európában és Magyarországon. Arra jutottunk, hogy a domináns pártrendszer még a fejlett Nyugat-Európában sem ritkaság, de az a különbség Magyarországgal szemben, hogy míg ott a pártdominancia nem az egyetlen pártrendszerképző elem, addig nálunk lényegében a domináns pártrendszer mellett másik nem nagyon érvényesült a 19. századtól napjainkig.

Viszont amilyen nagy irodalma van az egy-egy országon belül (akár évszázados távlatban) működő domináns pártrendszerek elemzésének, olyan ritka a dominancia kategóriájának alkalmazása az Európai Unióra. Márpedig, ha csak futó pillantást vetünk az EP-re, akkor

azt látjuk, hogy az elmúlt évtizedekben az EU-t lényegében mindig ugyanazok a pártok irányították. E tényhez képest viszont meglepő, hogy európai szinten a dominancia kérdése csak ritkán vetődik fel, illetve ha a pártviszonyok mégis szóba jönnek, akkor a változatlanságot az elemzők a legtermészetesebbnek, vagy más szóval: a liberális demokrácia garanciájának tekintik. Mintha az EP magától értetődő létmódja lenne, hogy az őt irányító pártkoalíció mindig ugyanaz (azzal együtt is, hogy van hullámvás a koalíciót alkotó egyes pártcsaládok között)

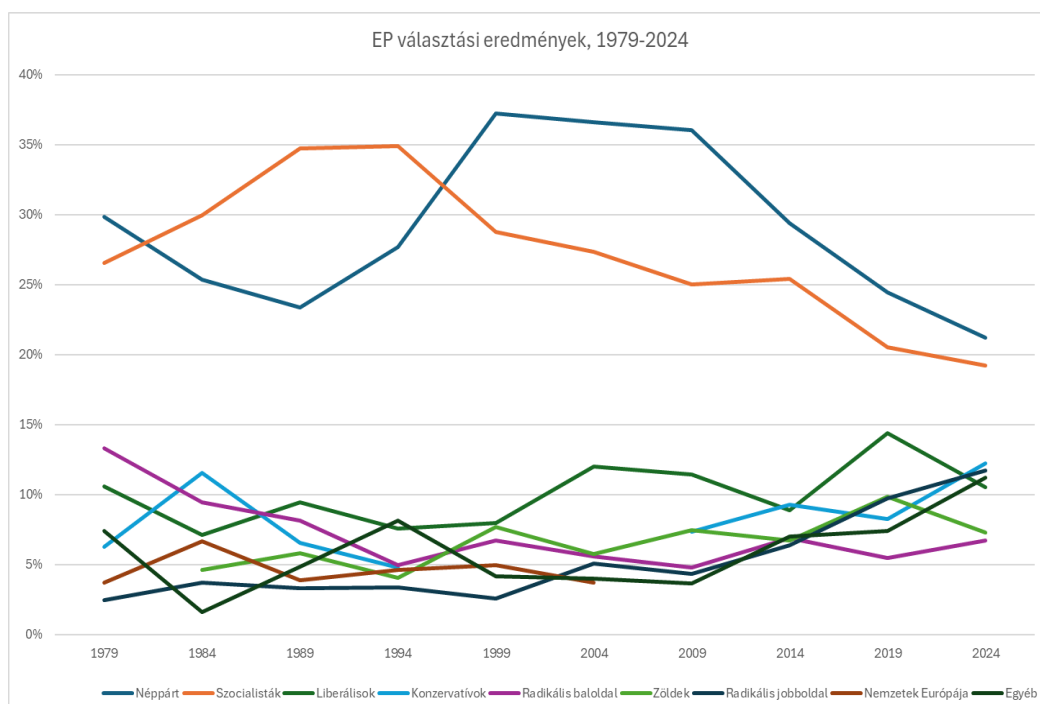
Itt fel kell hívnunk a figyelmet néhány jelentős különbségre, ami a nemzeti és az európai szintér között fennáll. Először is, bár 1999 óta a Néppárt domináns (hiszen több mint három, egész pontosan hat választást nyert meg sorozatban), ezt mindig koalícióban tette meg. Bár ez igen gyakori módja a dominanciának, nem teljesen ugyanaz, mint amit például a magyar esetben látunk, ahol egypárti vezetés van évtizedeken át. Ennél is fontosabb talán, hogy az európai pártok nem olyan pártok, mint a hazaiak. Sokkal inkább nemzeti küldöttségek laza koalíciói, mintsem egységes pártok, így pl. a Néppárt hiába kormányoz legalább 25 éve, sok képviselője gyakran a "kormány" javaslatai ellen szavazott. Magyarán, bár az Európai Bizottság vezető tisztségviselői is gyakran pártalapon választódnak ki, de mégsem mondhatjuk, hogy a parlament-kormány egymásra hatás Európában pont olyan, mint az egyes tagországokban.

De ezzel együtt mégis elmondható, hogy az Európai Unió parlamentjét hagyományosan az Európai Néppárt, a Szocialisták és Demokraták, valamint a Liberálisok irányítják, és hozzájuk képest mindenki másodlagos szerepet tölt be. Nagyon fontos azt is hangsúlyozni, hogy az említett pártok irányító szerepe nem formális szabályokon, hanem az utóbbi évtizedekben kialakult informális megegyezésen alapul. Igyekszünk majd magyarázatát adni e rendszer kiépülésének, sőt elmélyülésének, de előtte még nézzük meg, hogy az 1979-kel kezdődő EP választások adatai alapján miképpen alakult a kormányzó koalíciók összetétele.

A domináns rendszer létrejötte az EP választások tükrében

Az alábbiakban először empirikus adatokkal szolgálunk az 1979-tel kezdődő időszak Európai Parlamenti választásainak eredményeiről. Amint az első grafikonon látszik, a két nagy párt az első EP-választások óta kiemelkedik, a többi frakció csak nagyon ritkán éri el a 10%-ot, a Néppárt és a Szocialisták viszont szinte mindig 20, de gyakran 30% feletti eredményt értek el. Miután a legfontosabb kérdésekben (az EU intézményrendszerének kialakítása, a Bizottság összetétele) szinte mindig egyetértettek, dominanciájuk egészen az utóbbi tíz évig megkérdőjelezhetetlen volt, függetlenül attól, hogy épp melyikük volt nagyobb ('94-ig mindig a Szocialisták, utána mindig a Néppárt végzett előrébb).

Forrás: saját készítés

Számunkra igazán az 1999 utáni helyzet az érdekes, ezután lehet ugyanis valamilyen módon “kormány-ellenzék” dichotómiát megállapítani az Európai Parlamentben, lévén ezt megelőzően az Európai Bizottság tagjait nem kellett jóváhagynia az EP-nek, ezután viszont igen, és a biztosok megerősítését/elutasítását lehet egyfajta “kormánypárti”/“ellenzéki” magatartásnak dekódolni. Az ezredfordulót követően a “két nagy” közel kétharmados többséggel bírt, a liberálisok támogatására így legfeljebb szimbolikus szinten volt szükség. A néppárti dominancia masszív szocialista támogatással egyértelmű volt még akkor is, ha tudjuk, hogy az európai frakciók nem egységesek, és mindig

info@meltanyossag.hu

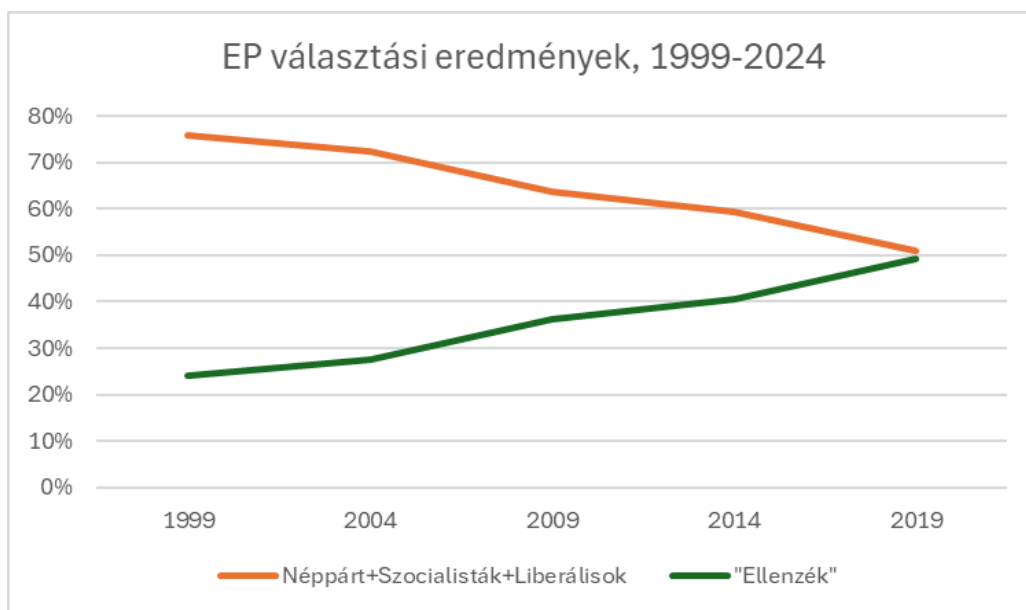
www.meltanyossag.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

számolni kell azzal, hogy sok képviselő a párt álláspontjával szemben voksol. A 2000-es években a két nagy párt mellé csatlakoztak a Liberálisok, akik a föderalizmus erősítése jegyében egyre több nagy kérdésben szavaztak együtt a domináns "koalícióval", és a biztosokat is jellemzően megszavazták.

EP választási eredmények	1999	2004	2009	2014	2019	2024
Néppárt+Szocialisták+Liberálisok	74%	76%	72%	64%	59%	51%
"Ellenzék"	26%	24%	28%	36%	41%	49%

Forrás: saját készítés

Ahogy a második grafikon és a táblázat mutatja, a dominancia folyamatosan erodálódott, majd 2009 után drasztikusan megváltozott a helyzet. Már 2014-ben is egy jóval szűkebb többség

(55%) állt a két nagy párt rendelkezésére, de a Liberálisokkal együtt ez még mindig kényelmesnek tűnt. 2019-ben azonban – először az Unió történetében – nem szerzett többséget a Néppárt és a Szocialisták domináns kettőse, és a Liberálisok támogatására már a szokásosnál is nagyobb szükség volt, de a korábban magától értetődő 60% feletti mandátumarány még a három pártnak együtt sem volt meg. Idén pedig hárman együtt alig ugorják meg az 50%-ot, így a “kormányzáshoz” külső támogatás kell. Nem véletlen, hogy Ursula von der Leyen kénytelen volt a Zöldek kegyeit is keresni mert tudja, hogy már a három párt sem feltétlenül elegendő egy stabil többség kialakításához.

Összességében egyértelműen kirajzolódik a Néppárt által vezetett, Szocialisták és Liberálisok által mindig is támogatott domináns rendszer, amely azonban az elmúlt tíz évben rendkívül törékennyé vált.

A továbbiakban azt szeretnénk bemutatni, honnan, milyen eszméktől táplálkozik az a felfogás, miszerint Európa békéje és biztonsága csak úgy tartható fenn, ha a választások nyomán mindig ugyanaz az pártkoalíció fog össze és uralja a parlamentet.

Az Európa domináns irányítását megalapozó eszmék

Felmerül a kérdés - és ezzel tanulmányunk elméleti válaszokat is magában foglaló részéhez érkeztünk - hogy vajon tekinthető-e demokratikusnak egy olyan rendszer, amely magáról persze azt hirdeti, hogy a három-négy párti koalíció permanens uralkodása az egyetlen

demokratikus megoldás, merthogy ez az egyedüli gátja a “szélsőséges” erők hatalomra kerülésének. Másképpen feltéve a kérdést: a tartós váltógazdálkodás-hiány nem gyengíti-e azokat az elméleteket, amelyek szerint a liberális demokrácia épp hogy a pluralizmusra, az olykori politikai cserére kell épüljön? Látunk itt ellentmondásokat, de azért ne hamarkodjunk el a választ. Az alábbiakban öt lehetséges magyarázatot adunk.

Az első a *fiatal demokráciák* tézise. Ez a tézis azt jelenti, hogy bizonyos kormányzati megoldások (mint például a kormányzati váltógazdálkodás hiánya, azaz a tartós dominancia) azért jöhet létre, mert friss demokráciáknál ez természetes, sőt hasznos. Azzal kell kezdenünk, hogy ezt a tézist nemzetállami keretek között, az 1960-as és '70-es években alkalmazták. Hozzá kell tennünk, hogy nem csak (s talán nem is elsősorban) fejlett demokráciákra, de azokra is. A témában alapvetőnek számító cikket író Arian-Barnes szerzőpáros megjegyzi, hogy itt a kulcs az, hogy egy ország frissen demokratizálódik, és a nemzetállami keretek megszilárdítása nem teszi szükségessé a váltógazdálkodást. Sőt, ilyen körülmények között a váltógazdálkodás nagyobb költséggel járna, mint az, ha egyetlen párt kormányoz. Ennek oka véleményünk szerint az, hogy az új demokrácia még törékeny, és ha nem garantálják, hogy egy olyan erő dominálja a politikát, amelyik elkötelezett a rendszer megszilárdítása iránt, akkor hamar összeomolhat az újonnan kialakított népuralom.

Ez a fontos cikk - bár nem használja a fogalmat, de - felveti a demokráciák újdonságából korai fázisából fakadó specifikus követelményeket. Ugyanakkor egyáltalán nem beszélnek a szerzők az európai politikáról, az Európai Unió belüli pártpolitikai folyamatokról. Ami nem is csoda, hiszen az 1970-es évek közepén ez a folyamat gyerekcipőben járt. Viszont ha gondolatmenetünket mégis kiterjesztjük a nemzetállamon túli keretekre, akkor azt mondhatjuk: a ténylegesen 1992-ben induló Európai Unió (még 32 év eltelte után is) fiatal demokráciának tekinthető, amelyre ugyanúgy alkalmazhatók óvintézkedések, mint az 1960-as években felszabaduló nemzetállamokra. Tudjuk persze, hogy a fejlett Nyugatot (éppen hosszú történelmi fejlődése okán) ritkán illetik azzal az értelmezéssel, hogy valamiben is új, fiatal, kezdeti lenne. De ha mi mégis ezt tesszük, akkor ezzel határozottan rámutatunk arra: ez a harmincegynéhány éves szerveződés nyitott kimenetelű, nincs előre megmondva, hogy az európai szintű demokrácia távlatilag milyen eredményre vezet majd. Feltételezhetjük, hogy az Európai Parlament demokratizálása közben az EU atyjainak fejében ott lehetett az a gondolat, hogy túl sok, az európai projekttel kapcsolatban szkeptikus erőt engednek a döntéshozás közelébe, akkor az "egyre szorosabb Unió" koncepciója háttérbe szorul, a frissen létrehozott, majd bővített szervezet működése akadályokba ütközhet, vagy esetleg fel is bomolhat az EU. Így logikus volt, hogy a felállított intézményrendszerrel megágyazzanak a domináns rendszer kialakulásának.

A második a nemzetközi szervezetek csekély *demokratikusságának* tézise. Itt arról van szó, hogy bizonyos elméleti iskolák szerint a nemzetközi szintén nem is várható olyan szintű demokrácia, mint hagyományos belpolitikai keretek között. Az ok itt nyilvánvaló: amíg a politika nemzeti keretek között zajlik, addig először is szinte korlátlanak tekinthető a formális politikai aktorok szerepe, így mindenekelőtt a megválasztott kormányoké és tisztségviselőké. Amint azonban a politika már nem csak nemzeti, hanem nemzetek feletti keretek között is zajlik, kibővül a szereplők köre, és a formális szereplőkön túl rendkívül befolyásos informális aktorok is megjelennek. Igaz ugyan, hogy ez a tétel a pártpolitikára közvetlenül talán kevésbé alkalmazható, de azért nem tekinthetünk el attól, hogy a lobbizás jelensége a pártpolitikát is érinti. Addig persze nem mennénk el - mint ezt például a hazai jobboldal teszi -, hogy azt állítsuk: a mainstream baloldali és liberális pártok (sőt a Néppárt is) Soros György érdekkörében lennének és az ő nyitott társadalom koncepcióját szolgálják ki. Azt azonban mondhatjuk, hogy tehát a jobboldal által képviselt demokrácia-fogalomhoz képest (amelyben a demokrácia azonosítódik a népuralommal), itt a demokráciának inkább a liberális eleme az erősebb, és ez a civil, illetve informális nemzetközi szereplők befolyását erősíti.

Az informális szereplők már csak azért is tudnak a nemzeti szintnél nagyobb szerepet vállalni, mert a legtöbb választópolgár és a média is a nemzeti szintre figyel: ott ismeri a politikusokat, azokra a választásokra

fókuszál, a nemzetközi szintésre csak nagyon kevesen figyelnek. Így a demokratikus kontroll még akkor sem valósul meg teljesen, ha vannak választások, mint az EP esetében. Két választás között ugyanis az európai szintű politikáról alig-alig esik szó, így tér nyílik a nem választott szereplők lobbijére. Ezért a váltógazdálkodás, ami a nemzeti politikában könnyen kialakulhat, a nemzetközi szinten ritkán alakul ki.

A harmadik az országok közötti egyenlőtlenség tézise. Ez azt jelenti, hogy bár alapvető európai értéknek számít a felvilágosodásból eredeztetett egyenlőtlenség, a gyakorlatban mégis azt látjuk, hogy ez nem valósul meg például az a miniszterelnököket magában foglaló Európai Tanács szintjén sem. Hogy ez mennyire nem légből kapott gondolat, annak példája a "többsebességes Európa" gondolata, amelyet az elmúlt években több vezető nyugati ország képviselői fejtegettek, s amely arról szól, hogy bármennyire is fontos az egyenlőség elvi tudomásul vétele, de azért nem kevésbé fontos, hogy például az újonnan csatlakozott tagországok, a maguk lassabb tempójával, és sokszor a régiektől eltérő szemléletükkel és értékrendjükkel ne veszélyeztessék a fejlett nyugati államok váltásának sebességét és irányát. Természetesen a 2004-es csatlakozók sem egyformák. Magyarország közülük is kilóg annyival, hogy a magyar kormány sokkal több vétőt emel, és sokkal nagyobb komplikációkat okoz, mint a többiek. [Úgy gondoljuk, megkockáztatható az a megállapítás:](#) nem kis részben Magyarország törekvéseinek az "EU-t veszélyeztető" jellege

miatt értelmezik újra az EU-n és az Európai Tanácson belüli vétó vagy a konszenzus elvét.

A negyedik a *fennálló status quo védelme*. Ahhoz, hogy ennek jelentőségét megértsük, röviden utalunk a magyar olvasó számára jobban ismert dualizmusra. Itt egyenesen a “közjogi kérdés” meghatározó szerepéről beszélhetünk, arról, hogy az 1867-es kiegyezéssel létrehozott rendszer fenntartása, és megvédése mindent felülíró érdek volt. Ennek a szándéknak a jegyében csak olyan pártot lehetett hatalomra engedni, amelyik ennek a közjogi rendszernek a fenntartását elvégezte. Másfelől mindazokat a pártokat távol kellett tartani a hatalomtól, amelyek például a kiegyezéssel rendszer “továbbfejlesztését” tűzték ki célul. Ily módon azonban egy rugalmatlan és statikus politikai és pártrendszer jött létre, amelyben túlcsondultak a szenvedélyek és indulatok. Mondhatjuk, hogy vannak hasonlóságok a mai európai uniós pártrendszer és a dualizmus pártrendszere között, hiszen a mai Európában például a Patrióták és más euroszkeptikus pártcsaládok azok, amelyeknek kevés esélyük van meghatározó szerepbe kerülni. Ma tehát a magukat föderalistának tekintő pártok dominanciájával érhető el a rendszer fenntartása. Míg az Európát nemzetállamok szövetségékként elképzelő pártok ezt a konszenzust veszélyeztetik, tehát a hatalomból való kizárásuknak ez az alapja.

Végezetül az ötödik lehetséges magyarázat *Európa szellemiségének, az európai értékeknek a védelme*. Ezt a szellemiséget a 2. világháború utáni európai újraegyesítés – azon belül a történelmi

német-francia barátság megteremtése – adja meg, és ehhez az elmúlt évtizedek alatt rendkívül sok lépés társult. Az Európai Unió elődjét (a Közös Piacot) létrehozó fejlett európai országok az induláskor persze nem tudhatták, hogy évtizedekkel később lényegében Európa minden országa EU tag lesz, vagy oda vágyik. A régi tagállamoknak már korábban is voltak problémáik az újonnan csatlakozókkal (például a dél-európai országok esetében), de a szembenállás korábban (“értékalapon”) ennyire nem élelőződött ki. Az “európai érték” fogalma sokat változott a különböző csatlakozási hullámok eredményeként és hatására, és ma egészen mást jelent, mint az induláskor vagy akár az 1970-es és '80-as években. Ha szigorúan nézzük, akkor akár azt is mondhatjuk, hogy napjainkban az európai értékek nevében tett dominancia-védelem abból a feltételezésből indul ki, hogy a 2000-es években csatlakozó (főként kelet-közép-európai) országok nem minden értéket tartanak majd megfelelő becsben, és ha – mint most látszik – netán ezek az országok (mint például Magyarország) túlzottan előtérbe kerülnek, akkor veszendőbe mehet az egész Európai Unió öröksége és szellemisége. Itt arra utalunk, hogy 2014-ben Orbán Viktor meghirdette az illiberális demokráciát, ami nyilvánvaló félelmi reflexeket indított be az Európai Parlamentet vezető pártok elitjében, amely rendkívüli érzékenységgel reagál a magyar pártpolitikában a Fidesz domináns szerepére, mert úgy véli a fönt részletesen bemutatott pártok koalíciója az egyetlen gátja annak, hogy a Fidesz (és szaporodó európai szövetségesei) felszedjék az európai értékek talpfáit, és Európát kivezessék a liberális demokrácia keretei közül.

Ennek a mainstream gondolkodásnak a szempontjából a Fidesz Európát fenyegető rémkép, amelyet minden lehetséges eszközzel távol kell tartani a hatalomtól. A mainstream szempontjából tehát nem önmagában a dominanciával van baj - hiszen az uniós szinten nagyon is működik - , hanem azzal, hogy *milyen* az az ideológia, amelynek mentén működik a permanens pártdominancia Magyarországon.

Az EP domináns pártrendszere és 2010 utáni magyar domináns pártrendszer

Írásunk elején ígértük, hogy kitérünk még a magyar helyzettel kapcsolatos hasonlóságokra és különbségekre - befejezésül most ezt tesszük. A kérdés az, hogy a hasonlóságok felületesek-e avagy komolyabbak. Szerintünk itt két módon is érvelhetünk. Az egyik az, hogy míg európai szinten a pártdominancia a szélsőséges pártok hatalomra jutását megakadályozó *demokratikus* eszköz, addig Magyarországon a dominancia a demokratikus pártok hatalomra jutását *lehetetlenné* tevő eszköz. Míg az első esetben tehát a dominancia pozitív (sőt az egyetlen lehetőség), addig a második esetben a dominancia egy antidemokratikus metódus. DE lehetséges úgy is érvelni, hogy a tartós (és önmagát demokratikusnak tekintő) hatalommonopolizálás még akkor sem feltétlen szerencsés, ha az a demokrácia nevében történik.

Ez utóbbi érvelés középpontjában a politikai váltógazdálkodás áll, ami nem csak akkor sérülhet, ha úgymond nem demokratikus pártok teszik ezt lehetetlenné, hanem akkor is, ha a magukat demokratikusnak tekintő pártok működtetnek egy váltógazdálkodás nélküli rendszert.

Ennek az érvelésnek az ad nyomatékot, hogy a hatalomból tartósan kiszoruló pártok mindkét esetben hasonlóan élik meg helyzetüket. Ők úgy vélik, hogy a hatalom birtokosai őket minden lehetséges eszközzel ki akarják zárni a hatalomból. Ebből a megközelítésből a Fidesz nagyon hasonló percepciót mutat európai alávetettségét illetően, mint amit a magyar ellenzék részéről látunk 2010, és legújabbán Magyar Péter pártjának felbukkanása óta. A két szituáció szinte tükörképe egymásnak, és a rá adott reakció is azonos. Mind a Fidesz retorikájában, mint a magyar ellenzék retorikájában egyre erőteljesebb a lázadás motívuma: lázadás egy olyan rendszerrel szemben, amely nem tudja/akarja intézményesíteni a váltógazdálkodást.

Természetesen nem akarjuk túlfeszíteni a tükör-analógiát, hiszen az indokok is nagyon mások. A Fidesz logikája az, hogy az ellenzékét azért nem szabad hatalomra engedni, mert az *nem nemzeti*. Az európai "koalíciós pártok" logikája pedig az, hogy a Fideszt (és az újonnan létrejött Patrióták csoportot) azért kell távoltartani a hatalomtól, mert az *nem európai*. Azaz mindkét esetben kirajzolódik egy előfeltevés, az ellenfélről szerzett/alkotott negatív tapasztalat. Ebből a tapasztalatból azonban legjobb esetben is az következik, hogy mindkét típusú dominanciát fenn kell tartan, és a váltógazdálkodás demokratikus alternatívái is minimálisak.

Ha azonban minden marad a régiben, akkor a logika megtörhetetlen: az EP domináns rendszerére azért van szükség, mert ez az egyetlen esélye a nemkívánatos pártok befolyásának megállítására.

De ezt mi nem tartanánk megfelelő tanulságnak. A megfelelő tanulság szerintünk az, hogy az Európai Parlamentben működő tartós domináns rendszer semmivel sem jelent kisebb kihívást, mint egy nemzetállamon belüli domináns rendszer. Hiszen a dominancia szűkíti a versenyt. Az persze egy másik kérdés, hogy éppen mi írtuk meg könyvünkben, hogy a dominanciához két fél kell, tehát az ellenzékre épp úgy szükség van hozzá, mint a tartós domináns pártra. Ugyanakkor az EP-ben mutatkozó dominancia azért is komoly kihívás az ellenzék számára, mert **ez a helyzet** relativizálja az ellenzék szerepét, hiszen a dominanciát nem (mint általában nemzeti keretek között) egy párt gyakorolja, hanem *három-négy párt* sztenderd szövetsége. Ekkora konszenzuális többség mellett az EP ellenzéknek talán még nehezebb dolga van, mint a Fidesz ellenzékének, amelynek csak egy pártot kell legyőznie.

Más nézőpontból viszont látszik, hogy a dominancia töredezőben van, újabb és újabb pártokat kell bevonnia az európai fősodornak, így a domináns rendszer megdöntésére vagy alapos átalakítására jó esély mutatkozik, ha az ellenzék folyamatosan növeli a támogatottságát. Itt jön képbe az, ami a domináns pártok megingásainál kulcsfontosságú: hogy alkalmazkodik a kormányzó erő a változó helyzethez? Ha, ahogy például Japánban tette a Liberális Demokrata Párt, érti a jelzéseket, és módosít a politikáján, megerősítheti a dominanciát. Ha viszont ragaszkodik mindenben a régi, jól bevált módszerekhez, könnyen megszűnhet a dominancia. Érdekes lesz látni, hogy a nagy európai pártok képesek lesznek-e megújulni, mert a kihívás már csak a választási

eredmények alapján is világos. A két-, sőt, lassan a hárompárti dominancia sem fenntartható a régi formájában.

Az adaptáció sokféleképpen elképzelhető: lehet szó ideológiai megújulásról, megfogható, gazdasági természetű előnyök biztosításáról, de ami a legérdekesebb, új szövetségek kialakításáról is. Ahogy a japán LDP, vagy épp Magyarországon a Szabadelvű Párt tette, korábbi ellenzéki szereplőket is át lehet csábítani a kormányoldalra. Mintha Ursula von der Leyen is [próbálkozott](#) volna ilyesmivel, amikor Giorgia Meloni és a korábban szalonképtelennek tartott Európai Konzervatívok és Reformisták frakciója felé is kacsintgatott kampánya során.

Összefoglalva: az Európai Parlament mai stabilitását a “demokratikus dominancia” szavatolja. Ugyanakkor ez gátja is az innovációnak, hiszen a régi pártszövetségek politikai vonalvezetéséről tudható az irányuk, de egyáltalán nem tudjuk, hogy egy másfajta hatalmi elrendezésben mi történne. A nemzetállamok példái nem csak arra adnak példát, hogy egy úgynevezett szélsőséges párt kormányon is az marad, de arra is, hogy - alkalmazkodva a kormányzás követelményeihez - megváltozik. Nem tudjuk, mi történne, ha ez bekövetkezne európai szinten. Mint ahogy lassan arról is csak sejtelmek lehetnek, mi történne itthon, ha a “nem nemzeti” ellenzék jutna hatalomra.